

هدف آموزش و پرورش از آموزش قرآن چیست؟

معرفی اجمالی برنامه درسی قرآن در دوره ابتدایی و متوسطه اول

چهاردهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد با موضوع کتاب‌های قرآنی، فرصت مغتنمی برای همدلی و هم‌فکری است تا آنان که دستی بر قلم و دغدغه حفظ و ترویج آیات و مفاهیم ژرف و هدایت‌گر این کتاب الهی را دارند ضمن آشنایی با آخرین رده‌آوردهای قرآنی، با مبانی نظری و روش‌های آموزش قرآن در مدارس نیز آشنا شوند.

یقیناً اگر نویسندگان و مؤلفان محترم کتاب‌های آموزشی و کمک‌آموزشی و تولیدکنندگان محصولات قرآنی در جریان حوزه آموزش و فعالیت‌های قرآنی قرار گیرند، به خوبی می‌توانند به‌عنوان مکمل برنامه درسی قرآن، حضور فعال و شایسته‌تری داشته باشند و صدا البته اگر این تعامل در مراحل اولیه بین برنامه‌ریزان درسی و تولیدکنندگان کتب و ابزارهای آموزشی و کمک‌آموزشی انجام گیرد، محصولات و تولیدات قرآنی در جهت تقویت برنامه‌های درسی قابلیت استفاده بیشتری خواهند داشت.

در کشور ما نیز به اقتضای جایگاه خاص دین اسلام در فرهنگ مردم و جایگاه ویژه قرآن در اعتقادات دینی، آموزش این کتاب آسمانی همواره مورد توجه بوده است. در سال ۱۳۹۲ از طرف شورای توسعه فرهنگ قرآنی کشور مسئولیت نظارت بر حسن اجرای آموزش عمومی قرآن به وزارت آموزش و پرورش، به‌عنوان دبیرخانه کمیسیون آموزش عمومی قرآن کشور، سپرده شد. براساس این سند، چشم‌انداز نظام آموزش عمومی قرآن کشور، «نهادینه شدن فرهنگ انس با قرآن کریم در جامعه» است.

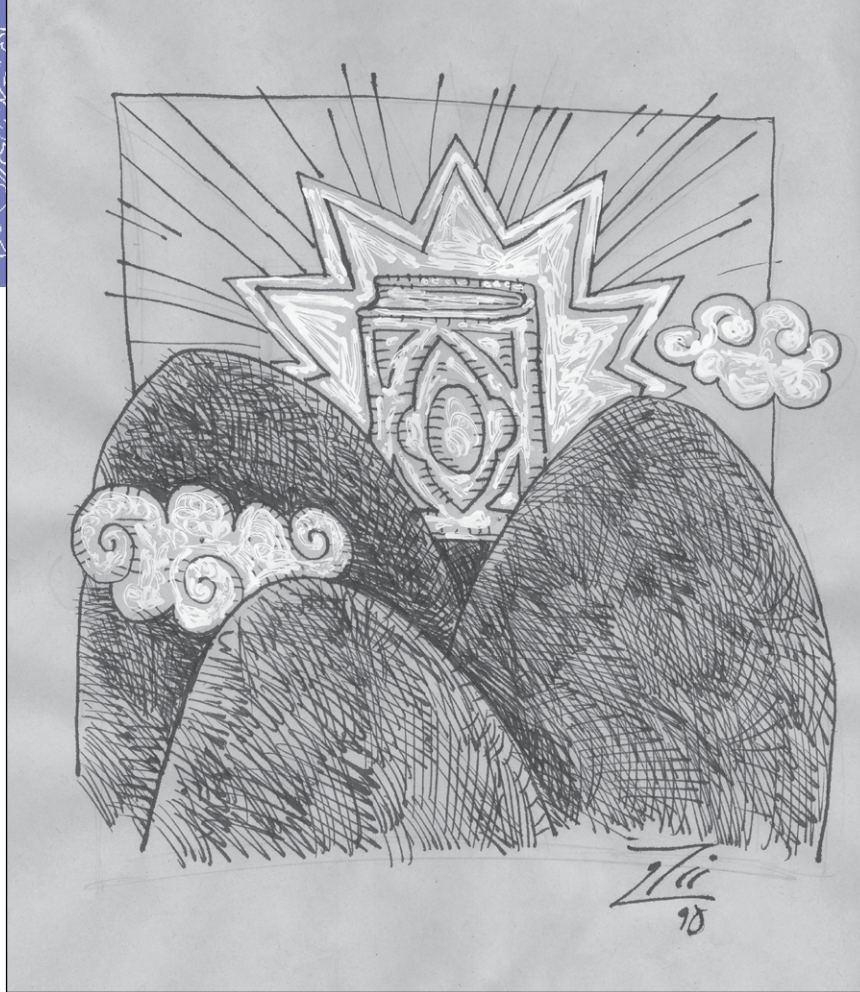
آموزش قرآن در آموزش و پرورش در جست‌وجوی چیست؟

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * الرحمن * علم القرآن * خلق الانسان * علمه البيان»

قرآن پیام روشن الهی است که همه انسان‌ها را به راستی و رستگاری دعوت می‌کند. از صدر اسلام تاکنون، آموزش این پیام جاودانه الهی، از مهم‌ترین ارکان تعلیم و تربیت در میان مسلمانان بوده است.

جدول ۱: اهداف نه‌گانه آموزش عمومی قرآن کریم

ردیف	هدف	تحلیل مفهومی
۱	تقویت ایمان و گرایش به قرآن و عترت	اعتقاد قلبی به حقایق، جامعیت و جاودانگی قرآن مجید و جایگاه پیامبر(ص) و اهل بیت(ع) به‌عنوان تبیین‌کنندگان علمی و عملی قرآن و محبت و مودت نسبت به قرآن و اهل بیت(ع)
۲	توانایی خواندن قرآن کریم	خواندن صحیح و روان قرآن کریم با تلفظ عربی حروف و حرکات در حد تمایز
۳	درک معنای آیات قرآن کریم	درک معنای ظاهری عموم عبارات و آیات قرآن کریم
۴	توانایی و التزام به تدبر در آیات قرآن کریم	آشنایی با روش تدبر و پابندی به اندیشه و دقت در آیات قرآن کریم برای درک بهتر مراد و مقصود آیات
۵	حفظ قرآن کریم	به‌خاطر سپاری و از برخوانی بخش‌هایی از آیات و سوره قرآن کریم (حدافل سه جزء)
۶	انس با قرآن کریم	اشتیاق به خواندن روزانه و استماع قرآن کریم، همراه با فهم و تدبر در آیات
۷	آشنایی با علوم و معارف قرآن کریم	آشنایی با کلیات تاریخ و علوم قرآنی و شناخت معارف اساسی و ضروری قرآن کریم
۸	توانایی استفاده از قرآن کریم	توانایی جست‌وجو و دریافت معارف عمومی مورد نیاز از قرآن کریم با استفاده از منابع معتبر
۹	تبعیت از قرآن و عترت	عمل به آموزه‌های قرآن و اهل بیت در ابعاد مختلف زندگی و تحقق سبک زندگی قرآنی

مهارت‌های پایه و عمومی

برنامه درسی قرآن درصدد است دانش‌آموزان به تدریج به مهارت‌های پایه و اصلی در استفاده از قرآن کریم و انس با آن دست یابند. این مهارت‌ها عبارتند از:

۱. توانایی خواندن قرآن
۲. توانایی درک معنای عبارات و آیات قرآن
۳. آشنایی با روش‌های ساده و اولیه تدبر در قرآن

این سه مهارت باید به انس با قرآن منجر شود. اصلی‌ترین رکن انس با قرآن خواندن روزانه آیاتی از کلام‌الله مجید است، به نحوی که این خواندن همراه با درک تدریجی معنا و تدبر در آیات باشد.

تحقق این سه مهارت اگر به انس با قرآن کریم بیانجامد اصطلاحاً دانش‌آموزان به «سواد قرآنی» دست یافته‌اند. و آموزش و پرورش به مأموریت ذاتی خود که در اسناد سه‌گانه تحولی ذکر شده، جامعه عمل پوشانده است.

مطابق اهداف برنامه درسی آموزش قرآن دانش‌آموز در طول دوره ابتدایی و متوسطه اول در جریان سفر یادگیری درس قرآن باید به مهارت‌های ذیل دست یابد.

۱. علاقه‌مندی به شنیدن قرائت قرآن کریم و خواندن مستمر آن؛
۲. علاقه‌مندی به حفظ برخی از آیات، سوره‌ها و پیام‌های

و رسالت نظام آموزش عمومی قرآن «ایجاد توانایی خواندن همراه با فهم و تدبر در قرآن و بهره‌گیری مردم از تعالیم قرآن در زندگی» است. طبق این مصوبه آموزش عمومی قرآن کریم کشور شامل نه هدف است. (جدول ۱)

سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی با توجه به مأموریت ذاتی خود، وظیفه برنامه‌ریزی و تولید محتوای آموزشی را بر عهده دارد و براساس اهداف آموزش عمومی قرآن، سیاست‌های ابلاغی مقام معظم رهبری، سند تحول بنیادین و سند برنامه درسی ملی به هم‌سوسازی برنامه درسی قرآن با اسناد تحولی اقدام نموده است.

در اینجا برای آشنایی خوانندگان، این نوشتار به معرفی اجمالی برنامه درسی قرآن در دوره ابتدایی و دوره متوسطه اول پرداخته است.

با توجه به جدول برنامه هفتگی مدارس (مصوب شورای عالی آموزش و پرورش)، میزان ساعات آموزش قرآن به شرح زیر است:

پایه اول ابتدایی: دو ساعت در هفته (دو زنگ کامل)
پایه‌های دوم تا ششم ابتدایی: سه ساعت در هفته (سه زنگ کامل)

تذکر: وظیفه آموزش درس قرآن در دوره ابتدایی بر عهده آموزگار پایه است.

متوسطه اول (هفتم، هشتم و نهم): دو ساعت در هفته. بدیهی است اولین گام در دستیابی به اهداف آموزش قرآن، نظارت مدیران محترم مدارس نسبت به اجرای این مصوبات و دقت لازم بر حسن اجرای آن است.

اصلی‌ترین رکن انس با قرآن خواندن روزانه آیاتی از کلام‌الله مجید است، به نحوی که این خواندن همراه با درک تدریجی معنا و تدبر در آیات باشد

قرآنی کتاب درسی؛

۳. علاقه‌مندی به معنای آیات قرآن کریم؛

۴. علاقه‌مندی به استفاده از رسانه‌ها و شرکت در فعالیت‌های قرآنی؛

۵. آشنایی با داستان‌های قرآنی کتاب درسی؛

۶. آشنایی با معنای برخی از کلمات ساده یا پرکاربرد قرآن؛

۷. توانایی خواندن آیات و عبارات قرآنی کتاب درسی به صورت روان و حتی‌المقدور زیبا و آهنگین؛

۸. توانایی خواندن آیات قرآن کریم از روی مصحف شریف با خط آموزشی حداقل به‌صورت شمرده؛

۹. بیان ساده مفهوم پیام‌های قرآنی کتاب درسی؛

۱۰. توانایی معنا کردن عبارات ساده قرآن کریم؛

۱۱. علاقه به خواندن روزانه قرآن کریم.

(در کلیه پایه‌های ابتدایی و متوسطه)

۱۱. حفظ پیام‌های قرآنی و برخی از فرازها و سوره‌های پرکاربرد

(در کلیه پایه‌های ابتدایی و متوسطه)

۱۲. بیان مصادیق ساده و کاربردی پیام‌های قرآنی از راه تفکر

و تدبر در آن‌ها (در کلیه پایه‌های ابتدایی و متوسطه)

تحقق اهداف فوق نیازمند برنامه‌ریزی دقیق و اجرای مناسب و نظارت و ارزش‌یابی مستمر است. در این میان نقش معلم به‌عنوان محور آموزش، حائز اهمیت خاص است. بدون شک کسب مهارت کافی آموزگاران و دبیران قرآن در هموار کردن سفر یادگیری قرآن بیشترین نقش را ایفا می‌کند.

«حرفه‌ای شدن معلمان در آموزش قرآن» به چه

معناست؟

بی‌تردید در این سفر یادگیری، داشتن راهنما و بلد راه مطمئن، مسیر یادگیری را هم زیبا و چشم‌نواز می‌کند و هم به آن سرعت و جهت می‌دهد.

هر آنکه لباس زیبای معلمی را بر تن می‌کند و مسئولیت خطیر معلمی را با جان و دل می‌پذیرد، علاوه بر دانش‌ها و توانمندی‌های عمومی، و مهارت‌های پایه، از صلاحیت‌های اختصاصی و حرفه‌ای نیز برخوردار است.

عموم معلمان آموزش‌وپرورش با توجه به میزان تحصیلات و نیز تجارب سالیان تدریس، از دانش و توانمندی‌های عمومی زیر به خوبی برخوردار هستند:

۱. آشنایی با تعلیم‌وتربیت اسلامی،

۲. روان‌شناسی عمومی،

۳. روان‌شناسی رشد،

۴. روان‌شناسی یادگیری،

۵. آشنایی با فنون و روش‌های تدریس - فناوری آموزشی و

سنجش اندازه‌گیری

معلمان در زمینه دارا بودن دانش و مهارت‌های پایه نیز در سطح مناسبی قرار خواهند داشت، به شرط این‌که در این زمینه بازآموزی‌های لازم صورت پذیرد. دانش و مهارت‌های پایه شامل:

۱. آشنایی با برنامه آموزش عمومی قرآن،

۲. برخورداری از توانایی‌های ناظر بر اهداف آموزش عمومی قرآن کریم،

۳. آشنایی با برنامه و روش تدریس قرآن کریم و توانایی به‌کارگیری آن

۴. داشتن انس مستمر با قرآن کریم

سؤالی که در اینجا مطرح است این است که برای توفیق هرچه بیشتر در آموزش قرآن، لازم است معلمان قرآن مدارس واجد چه صلاحیت‌های دیگری باشند؟

به زبان ساده «معلم حرفه‌ای» کسی است که دیگران، حتی

دانش‌آموزان در هر پایه تحصیلی چه

چیزهایی از قرآن می‌آموزند؟

دانش‌آموزان طی نه سال تحصیلی با مطالب و مهارت‌های سواد قرآنی به شرح زیر آشنا می‌شوند:

۱. ترکیب حروف و حرکات و خواندن کلمات ساده قرآنی براساس سوادآموزی فارسی (پایه اول ابتدایی)

۲. آشنایی با نمادهای خاص خط قرآن و قواعد مهم و ضروری روخوانی قرآن کریم (پایه دوم ابتدایی)

۳. توانایی خواندن بخش‌بخش کلمات و عبارات قرآنی با اشاره آموزگار به حروف و حرکات از روی لوحه آموزشی (دوره اول ابتدایی)

۴. توانایی خواندن شمرده و آرام کلمات و عبارات قرآنی کتاب درسی (پایه‌های دوم و سوم ابتدایی)

۵. کسب مهارت روخوانی (شمرده‌خوانی) قرآن کریم (تا پایان سوم ابتدایی)

۶. توانایی خواندن آیات و سوره‌های کتاب درسی شبیه نوار آموزشی یا حداقل به‌صورت معمولی و روان (دوره‌های اول و دوم ابتدایی)

۷. توانایی خواندن قرآن کامل به‌صورت معمولی و روان (دوره دوم ابتدایی)

۸. توانایی قرائت روان آیات قرآن کریم همراه با فهم آیات ساده و پرکاربرد قرآن کریم (پایه‌های هفتم، هشتم و نهم)

۹. آشنایی با تلفظ حروف خاص عربی در حد صحیح‌خوانی نماز (پایه‌های هفتم، هشتم و نهم)

۱۰. آشنایی با قرآن و شناخت برخی از ویژگی‌های کلام الهی

مهم‌ترین و در عین حال

ساده‌ترین روش برای

تحقق این هدف، توجه

به «نقش‌الگویی معلم

و خانواده در توسعه

فرهنگ انس روزانه

دانش‌آموزان با قرآن

کریم» است

معلمان سایر پایه‌ها، از انجام وظایف او عاجز باشند. در این زمینه باید به موارد زیر توجه کرد:

۱. مهم‌ترین نگرانی در دوره ابتدایی، به‌ویژه در پایه‌های سوم تا ششم ابتدایی «**ناتوانی برخی از معلمان در رفع اشکالات خواندن قرآن است.**» به همین خاطر شعار درس آموزش قرآن در پایه‌های سوم تا ششم «توجه به موضوع رفع اشکالات خواندن قرآن همه دانش‌آموزان» است.

۲. شرکت فعال معلمان در دوره‌های آموزش ضمن خدمت به نحوی که اولاً این دوره‌ها با کیفیت و کامل اجرا شود و ثانیاً معلمان با روش‌های آموزش قرآن در این پایه به خوبی آشنا شوند.

۳. تسلط کافی ایشان بر روش‌ها و مراحل تدریس هر یک از موضوعات کتاب درسی

۴. مشاهده دقیق و با حوصله فیلم‌های توجیهی - آموزشی

۵. مطالعه مقدمه کتاب درسی دانش‌آموز؛ در ابتدای هر کتاب درسی چندین صفحه درباره روش آموزش قرآن برای معلمان آورده شده است، اما تجربه نشان می‌دهد که متأسفانه اغلب معلمان حتی یک بار این مقدمه را نخوانده‌اند. طرح این بخش از کتاب درسی را در شورای آموزگاران مدرسه پیشنهاد می‌کنیم.

۶. تهیه و مطالعه کتاب‌های مرجع آموزش قرآن دوره ابتدایی مانند کتاب مبانی و روش آموزش قرآن دوره ابتدایی - کد ۶۰۱۱ - و کتاب راهنمای معلم قرآن پایه ششم ابتدایی نیز توصیه و تأکید می‌شود.

۷. انس با قرآن کریم و خواندن روزانه آن و تقویت علاقه به تدریس قرآن کریم به‌عنوان هدف آرمانی درس آموزش قرآن است. تحقق این هدف نیاز به فرهنگ‌سازی دارد و مهم‌ترین و در عین حال ساده‌ترین روش برای تحقق این هدف، توجه به «نقش الگویی معلم و خانواده در توسعه فرهنگ انس روزانه دانش‌آموزان با قرآن کریم» است.

۸. تلاش به موقع برای تهیه و آماده‌سازی امکانات آموزشی مانند لوح فشرده، لوحه آموزش روخوانی و نیز استفاده بجا از آن‌ها در هنگام تدریس.

۹. به روز بودن معلمان از طریق ارتباط با مجلات آموزشی و سایت گروه قرآن و تبادل نظر با مؤلفان و کارشناسان.

روش آموزش کتاب‌های درسی قرآن

روش کلی در آموزش کتاب‌های درسی قرآن تا حدودی در چارچوب مراحل زیر انجام می‌شود:

الف. آموزش خواندن آیات درس و رفع اشکالات روخوانی دانش‌آموزان

در دوره اول ابتدایی، استفاده از لوحه‌های قرآن نقش اصلی را در آموزش روخوانی قرآن دارد. معلم با اشاره ثابت و متحرک به

حرکات و حروف، مهم‌ترین گام را در آموزش روخوانی برمی‌دارد. لوحه آموزش روخوانی (لوح محفوظ) در جای مناسبی نصب می‌شود و سپس آموزش با اشاره معلم و خواندن دانش‌آموزان (ابتدا به‌صورت جمع‌خوانی و سپس فردخوانی) ادامه می‌یابد. روش اشاره ثابت و متحرک در مقدمه کتاب‌های درسی آموزش قرآن، کتاب‌های راهنمای تدریس معلم و فیلم‌های آموزشی به‌صورت کامل توضیح داده شده است.

پس از بخش خوانی لوحه، معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد تا کتاب‌های خود را باز کنند تا مراحل زیر در آموزش هر یک از دروس انجام گیرد (از این مرحله به بعد، در کلیه پایه‌ها تقریباً مثل هم عمل می‌شود).

مراحل آموزش خواندن قرآن

۱. **پیش‌خوانی:** آیات درس توسط هر یک از دانش‌آموزان به‌صورت انفرادی خوانده می‌شود. (حدود ۵ دقیقه)

۲. **خواندن در گروه:** معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد آیات آن صفحه را در گروه برای یکدیگر بخوانند. هر دانش‌آموز یک سطر یا جمله. (حدود ۵ دقیقه)

۳. **خواندن برای کلاس:** معلم ابتدا از دانش‌آموزان علاقه‌مند و مستعد و سپس از بقیه دانش‌آموزان می‌خواهد که هر کدام یک سطر یا جمله از آیات درس را برای کلاس بخوانند.

نکات مهم در آموزش روخوانی

۱. رعایت ترتیب در انجام هر یک از مراحل فوق ضروری است.

۲. توجه جدی معلم به تقدم آموزش روخوانی بر پخش نوار کمک شایان به کسب مهارت روخوانی می‌کند.

۳. با توجه به اهمیت کسب مهارت خواندن با تأکید بر خوب دیدن و دقت در حروف و حرکات (تجربه دیداری)، معلم در آموزش روخوانی آیات، از خواندن آیات و عبارات و نیز پخش تلاوت آیات در ابتدای آموزش جدا خودداری می‌کند.

۴. تسلط معلم به روش‌های رفع اشکالات روخوانی و روان‌خوانی از اهمیت زیادی برخوردار است.

روش رفع اشکالات روخوانی

پس از مرحله اول آموزش، رفع اشکالات روخوانی دانش‌آموزان توسط معلم، مهم‌ترین فعالیت آموزشی در کلاس‌های سوم تا ششم ابتدایی است؛ برای این منظور توجه به نکات زیر ضروری است.

۱. آن دسته از معلمان که در این زمینه دچار ضعف‌هایی هستند، باید نسبت به کسب مهارت کامل روان‌خوانی آیات کتاب درسی، اقدام لازم را انجام دهند. توصیه ما استماع و تلاوت آیات از طریق نوارها و لوح‌های فشرده است.

کلمات و عبارات را از روی کتاب درسی خود ببینند و همچنین به دستور نوار عمل کنند و همراه آن بخوانند.

۴. صدای دانش‌آموزان نباید از صدای نوار بلندتر باشد.

۵. معلم سعی می‌کند قرائت دانش‌آموزان را که از خواندن دسته‌جمعی شروع می‌شود، به تدریج به خواندن زیبای فردی برساند.

۶. گاهی دانش‌آموزان از تفاوت تلفظ برخی از کلمات و ترکیب‌ها (مانند ادغام‌ها) در نوار با شکل روخوانی آن‌ها سؤال می‌کنند. در پاسخ گفته می‌شود هر دو شکل صحیح است، فقط در نوار زیباتر خوانده شده است.

۷. چنانچه دانش‌آموزی سوره‌ها یا عبارات قرآنی کتاب درسی را از نوار زیبا و به لحن عربی بخواند او را تشویق می‌کند اما سایر دانش‌آموزان را به این گونه خواندن مجبور نمی‌کند.

ج. روش و مراحل آموزش درک معنای ترکیب‌ها یا عبارات ساده قرآنی

در جلسه دوم هر درس، پس از آموزش قرائت، آیاتی از قرآن همراه با معنای آن‌ها آمده است. این بخش از آیات طی مراحل زیر تدریس می‌شود.

۱. معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد که هر یک عباراتی از آیات را همراه با ترجمه بخوانند.

۲. پس از خواندن عبارات قرآنی و ترجمه آن‌ها، دانش‌آموزان تمرین اول کار در کلاس را ابتدا به صورت انفرادی و سپس در گروه انجام می‌دهند.

نکته: دانش‌آموزان برای انجام این تمرینات، از سه راه زیر می‌توانند عمل کنند:

۱-۲. با استفاده از آموخته‌های قبلی

۲-۲. جست‌وجوی معنای کلمات از ترجمه آیات قبلی

۳-۲. این گونه تمرین‌ها آن قدر ساده است که معمولاً با انجام دو گام قبلی معنای کلمات مشخص می‌شود. اگر احتمالاً ابهامی باقی باشد می‌توان از فهرست معنای کلمات پایان کتاب استفاده کرد.

۳. معلم، ضمن حضور در بین اعضای هر گروه، بر فعالیت آن‌ها نظارت کرده و راهنمایی‌های لازم را ارائه می‌کند.

۴. دانش‌آموزان با انتخاب معلم هر سطر را می‌خوانند و در صورت نیاز اصلاح لازم به عمل می‌آید.

۵. تمرین دوم نیز مانند تمرین اول انجام می‌شود.

د. روش و مراحل آموزش پیام قرآنی

۱. متن پیام قرآنی و ترجمه آن توسط چند دانش‌آموز خوانده می‌شود.

۲. دانش‌آموزان در گروه خود با استفاده از تصویر یا مطلب ارائه

۲. معلم در هنگام تدریس و رفع اشکالات روخوانی، به دانش‌آموز فرصت بدهد تا به پایان جمله برسد.

۳. معلم پس از تشویق زبانی از دانش‌آموز می‌خواهد عبارت (جمله) را یک بار دیگر با دقت بخواند.

نکته مهم: اشکال روخوانی اغلب دانش‌آموزان در بار دوم برطرف می‌شود. اما اگر اشکال، برطرف نشد معلم یکی از چهار روش زیر را انجام می‌دهد:

روش اول: از دانش‌آموز می‌خواهد کلمه مورد نظر را بخش‌خوانی کند.

روش دوم: شکل غلط کلمه را با شکل درست آن مقایسه می‌کند و از دانش‌آموز می‌پرسد کدام صحیح است.

روش سوم: در صورتی که کماکان مشکل باقی باشد می‌تواند از کلاس پرسش کند.

ضمناً نوشتن کلمه یا ترکیب مورد نظر روی تخته و اشاره به بخش‌های آن و درخواست از دانش‌آموزان برای خواندن آن کلمه یا ترکیب به صورت بخش‌بخش، نیز مفید است.

تذکر مهم: معلم باید از سخت‌گیری و سهل‌انگاری درباره رفع اشکالات روخوانی قرآن بپرهیزد و به یاد داشته باشد شکل و مدت زمان رفع اشکال نباید منجر به خستگی دانش‌آموز مورد نظر یا سایر دانش‌آموزان شود.

***

ب. روش و مراحل آموزش قرائت سوره‌های کتاب درسی

۱. معلم با توضیحات ساده درباره سوره و آیات مورد نظر، دانش‌آموزان را برای شنیدن قرائت آن‌ها آماده می‌کند.

۲. دانش‌آموزان ضمن خط بری از روی کتاب درسی و یا قرآن کامل، بار اول به قرائت عبارت قرآنی گوش می‌کنند و بار دوم همراه با آن بلند می‌خوانند.

۳. از دانش‌آموزان داوطلب می‌خواهد که آیات درس را شبیه نوار یا حداقل به صورت معمولی و روان بخوانند.

۴. به عنوان تکلیف انس با قرآن در خانه، از دانش‌آموزان می‌خواهد همان آیات و یا ادامه آیات را به کمک لوح فشرده (کتاب گويا) از روی قرآنی که در خانه دارند بخوانند.

نکات مهم در آموزش قرائت

۱. معلم از سلامت پخش صوت و نوار (یا CD) و آماده بودن محل مورد نظر برای پخش، اطمینان حاصل می‌کند.

۲. تنظیم بلندی صدای ضبط صوت متناسب با کلاس، به نحوی که ضمن شنیدن همه دانش‌آموزان برای سایر کلاس‌ها نیز مزاحمت ایجاد نشود.

۳. هنگام پخش قرائت، معلم دقت می‌کند که همه دانش‌آموزان

شده دربارهٔ پیام قرآنی گفت‌وگو می‌کنند.

۳. گروه‌ها با ارائه مصادیق جدید به بیان نظرات خود دربارهٔ پیام قرآنی می‌پردازند.

نکات مهم در آموزش پیام قرآنی

۱. کسب مهارت تفکر و تقویت آن از ارکان مهم برنامهٔ درسی ملی و نیز از اهداف مهم پیام‌های قرآنی است؛ از این رو باید از ایراد سخنرانی و توضیحات طولانی دربارهٔ پیام قرآنی پرهیز کرده و ضمن توجه به تعامل چندجانبه با کلاس، دانش‌آموزان را در رسیدن به اهداف پیش‌بینی شده، راهنمایی کنیم.
۲. می‌توان علاوه بر استفاده از روش گفت‌وگویی دانش‌آموزان دربارهٔ مفهوم پیام قرآنی از سایر روش‌های متنوع و جذاب مانند نمایش، نوشتن چند جملهٔ کوتاه، نقاشی و... دربارهٔ مفهوم پیام استفاده کرد.
۳. در ذیل برخی از پیام‌ها یک یا دو کلمه از آن پیام که در فارسی رایج و آشنا است، معنا شده است. معلم با پرسش از دانش‌آموزان توجه آن‌ها را به این کلمات و معنای آن‌ها جلب می‌کند.

هـ. روش و مراحل آموزش داستان‌های قرآنی

۱. داستان‌های قرآنی با عنوان «قصهٔ آیه‌ها» در کتاب‌های آموزش قرآن آمده است. این داستان‌ها توسط معلم به یکی از شیوه‌های قصه‌گویی، قصه‌خوانی، تصویرخوانی، استفاده از کارت قصه و... بیان می‌شود.
۲. متن داستان از روی کتاب توسط چند دانش‌آموز خوانده می‌شود.

دو نکته

۱. از بیان مطالب خارج از متن کتاب و نیز غیرمستند پرهیز شود.
۲. از طولانی شدن زمان داستان‌گویی پرهیز شود (حداکثر حدود ۱۵ دقیقه)

و. انس با قرآن در خانه

در انتهای هر درس فعالیت‌هایی برای انجام انس با قرآن در خانه اختصاص دارد. از اهداف مهم این بخش، آگاه نمودن والدین نسبت به فعالیت‌های قرآنی دانش‌آموز در خانه و درخواست از آن‌ها در نظارت بر این فعالیت‌ها و کمک به فرزندان خود است.

دو نکته

۱. به منظور تمرین و تثبیت مهارت‌های مورد نظر هر درس، نسبت به انجام تکالیف انس با قرآن در خانه، تأکید و سفارش

لازم صورت پذیرد.

۲. معلم در ابتدای جلسهٔ بعد از انجام فعالیت انس با قرآن در خانه ارزیابی به عمل آورده و نتیجه را در ارزش‌یابی مستمر دانش‌آموزان لحاظ کند.

ز. روش آموزش و تمرین یادآوری‌ها

در پایان هر چند درس، مجموعه‌ای از تمرین‌ها به‌عنوان «یادآوری» پیش‌بینی شده است. انجام فعالیت‌های یادآوری به منظور تمرین و تثبیت مهارت‌های کسب شده و ایجاد تنوع و جذابیت در سبک‌های یادگیری است.

دو نکته

۱. فعالیت‌های این بخش در یک جلسه و در کلاس و با نظارت معلم انجام می‌شود.
۲. این نوع فعالیت‌ها هرگز به‌عنوان نمونه سؤال برای آزمون پایانی نیست و انجام آن‌ها تنها در ارزش‌یابی مستمر دانش‌آموزان، امتیاز مثبت دارد.

ح. ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی

ارزش‌یابی دانش‌آموزان در درس آموزش قرآن دورهٔ ابتدایی به‌صورت کیفی - توصیفی و در دورهٔ متوسطه به دو صورت کتبی و شفاهی بوده و به دو شیوه انجام می‌گیرد:

۱. ارزش‌یابی مستمر

- برخی از نکات مهم در ارزش‌یابی مستمر به شرح زیر است:
  ۱. در این ارزش‌یابی رشد یادگیری هر دانش‌آموز، مورد نظر است. از این رو نمرهٔ مستمر هر دانش‌آموز، معدل نمرات او در طول یک نیم سال نیست؛ بلکه باید میزان رشد و پیشرفت او ملاک نمرهٔ ارزش‌یابی مستمر قرار گیرد.
  ۲. فعالیت و تلاش فردی و گروهی دانش‌آموزان در کلاس به‌عنوان امتیاز و بخشی از نمرهٔ مستمر ایشان منظور می‌شود.
  ۳. فعالیت خارج از کلاس دانش‌آموزان بخشی از نمرهٔ ارزش‌یابی مستمر آن‌ها است. تکلیف «انس با قرآن در خانه» بخشی از این فعالیت است که همهٔ دانش‌آموزان موظف به انجام آن هستند. آموزگار باید این تکلیف دانش‌آموزان را بررسی کرده و برای افراد موفق نمره و امتیاز خاصی منظور نماید و با تدبیر لازم کسانی را که تکلیف خود را به خوبی انجام نمی‌دهند به این کار ترغیب کند.

آموزگار دانش‌آموز را به انجام سایر فعالیت‌های خارج از کلاس تشویق می‌کند. بدیهی است استعداد، علاقه، امکانات و شرایط فردی دانش‌آموزان در کم و کیف این فعالیت‌ها باید لحاظ شود. برخی از این فعالیت‌ها عبارت‌اند از:

کسب مهارت تفکر و تقویت آن از ارکان مهم برنامهٔ درسی ملی و نیز از اهداف مهم پیام‌های قرآنی است

۱. تهیه نوار آموزشی قرآن یا سایر نوارهای قرآن و استماع و تکرار آن در خانه؛

۲. انس روزانه با خواندن قرآن در خانه؛

۳. حفظ برخی از سوره‌ها، آیات و پیام‌های قرآنی؛

۴. تلاوت قرآن با صوت خوب و زیبا.

۲. ارزش‌یابی پایانی

براساس آیین‌نامه امتحانات، ارزش‌یابی پایانی در پایان نیم‌سال اول و دوم به عمل می‌آید. آزمون درس قرآن در تمام پایه‌های دوره ابتدایی به صورت شفاهی و در متوسطه به دو صورت شفاهی (بخش قرائت) و کتبی (بخش درک معنا) است.

۲-۱. بخش قرائت

ارزش‌یابی این بخش در دوره‌های ابتدایی و متوسطه به صورت شفاهی است. نمره و امتیاز این بخش براساس ارزش‌یابی از دو موضوع به دست می‌آید:

الف. توانایی خواندن آیات درسی (براساس اهداف مورد انتظار هر پایه تحصیلی)

ب. بیان مصادیق و توضیحات پیام قرآنی: چنان‌چه دانش‌آموزی پس از خواندن متن و ترجمه پیام از روی کتاب نتواند درباره آن توضیح دهد یا هیچ مصداقی را بیان کند و یا توضیح ارائه شده خیلی از مفهوم پیام دور باشد، نمره آن پیام (هر پیام یک نمره) را کسب نمی‌کند و یا به میزان نقص، از نمره آن پیام کسر می‌شود.

۲-۲. بخش درک معنا

ارزش‌یابی این بخش فقط در دوره متوسطه آن هم به صورت کتبی انجام می‌شود.

تبصره: هر دانش‌آموز می‌تواند با توجه به هر یک از موارد زیر و در مجموع حداکثر ۲ نمره تشویقی کسب کند.

۱. قرائت سوره‌های کتاب و یا قرآن کریم شبیه نوار آموزشی
۲. حفظ یک سوره از کتاب (حدود سه صفحه)
۳. حفظ پیام‌های قرآنی کتاب از پیام‌هایی که در هر نیم سال تدریس شده است.

نکات مهم در ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان

۱. توجه به تلاش هر فرد و مقایسه وضعیت فعلی با قبلی خود او به‌عنوان کلید موفقیت، همواره باید مورد توجه معلم قرار گیرد.

۲. معلم در همه مراحل آموزش، اعم از آموزش و تدریس، تمرین و پرسش، جدیت لازم را داشته و از سهل‌انگاری و

سخت‌گیری پرهیز کند.

۳. توجه به دو اصل تشویق و احساس موفقیت در فرایند

یادگیری و ارزش‌یابی، همواره مهم و ضروری است.

۴. در انجام پرسش‌های کلاسی و نیز ارزش‌یابی مستمر و پایانی توجه به اصول و رعایت نکاتی ضروری است. جهت آشنایی بیشتر با این اصول و نکات می‌توانید به کتاب‌های راهنمای معلم آموزش قرآن پایه‌های مختلف یا کتاب روش آموزش قرآن دوره ابتدایی ویژه مراکز تربیت‌معلم (کد ۶۰۱۱) مراجعه کنید.

چند انتظار از معلمان!

از اینکه خدای رحمان، توفیق خدمت به ساحت مقدس قرآن کریم را نصیب همه ما فرموده است، او را شاکریم و ما گروه مؤلفین کتاب‌های درسی قرآن هم به سهم خود از تلاش‌های بی‌شائبه و دلسوزانه شما معلمان و اساتید محترم قرآن صمیمانه سپاس‌گزاریم و سلامتی و دوام توفیقات شما را مسئلت می‌نماییم و نیز در پایان بیان چند توصیه را ضروری می‌دانیم. امید است با عمل به این توصیه‌ها، شاهد کارآمدی و اثربخشی بیشتر ساعات آموزش قرآن در مدارس باشیم.

۱. سعی کنید در هر جلسه، آموزش مهارت خواندن دانش‌آموزان مورد تأکید قرار گیرد. خواندن آیات درس را از همه دانش‌آموزان بخواهید؛ به طوری که در هر درس، حداقل دو نوبت به هر دانش‌آموز برای خواندن آیات، رسیده باشد. برای این کار «حداقل نیمی از زمان هر جلسه را به موضوع تمرین خواندن دانش‌آموزان اختصاص دهید.»

به خاطر داشته باشید زمانی معلمان در آموزش قرآن به موفقیت رسیده‌اند که همه دانش‌آموزان کلاس مهارت خواندن قرآن کریم را کسب کرده باشند.

۲. روش‌های رفع اشکالات روخوانی قرآن دانش‌آموزان را با توجه بیشتری دنبال کنید و در این موضوع از سهل‌انگاری و سخت‌گیری بپرهیزید.

۳. از ابتدای سال تحصیلی به این هدف فکر کنید که «من چگونه می‌توانم امسال دانش‌آموزان را به انس روزانه با قرآن کریم تشویق و ترغیب کنم و عادت دهم؟» برای این هدف مقدس، برنامه‌ریزی فرهنگی داشته باشید و آن را به‌عنوان انتظار اصلی شما از دانش‌آموزان در طول سال تحصیلی به‌طور مستمر و به شکل‌های مختلف دنبال کنید.

۴. این وعده خداوند است: «إِن تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَ يُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ» بدانید قطعاً موفق خواهید شد و ما پیشاپیش موفقیت شما را تبریک می‌گوییم ■